

Blessing in disguise

10 jaar na Corona Bankencrisis, economische crisis, Eurocrisis, klimaatverandering, stijgende voedselprijzen, onrust tussen China en de VS: de wereld was al onrustig. Daar kwam in 2020 de Corona-crisis nog bovenop. Eigenlijk was dat de genadeslag van het oude systeem, dat gebaseerd was op groei, winstmaximalisatie en alsmaar groeiende consumptie met als gevolg uitputting van eindige bronnen, vervuiling, uitbuiting en enorme sociale tegenstellingen. Schoon drinkwater is een primaire levensbehoefte, cola niet. Maar Coca-Cola was destijds overal in de wereld te koop en schoon drinkwater niet. Als we terug kijken met de kennis van nu is het eigenlijk niet meer voor te stellen dat meer dan één miljard mensen geen toegang hadden tot schoon water en fatsoenlijke zorg. De Coronacrisis maakte daar een einde aan. De systeemcrisis die al gaande was, explodeerde als gevolg van Corona en leidde tot een enorme verschuiving van economische waardes en van een herwaardering van maatschappelijke waarden die we uit het oog verloren waren. Ik noemde al beschikbaarheid van schoon water op veel plekken op aarde. In het westen was de zorg verregaand overgedragen aan de markt. De zorgberoepen maar ook bijvoorbeeld het onderwijs waren sterk ondergewaardeerde sectoren van onze samenleving geworden. Er was destijds al wel iets van een verschuiving merkbaar. Er waren scholierenstakingen voor het klimaat. Er kwam een klimaatakkoord. Sommige landen probeerden voorzichtig iets te doen aan de extreme vormen van belastingontduiking door grote bedrijven en vermogende individuen. Anderen morrelden aan het systeem van woekerwinsten voor grote farmaciebedrijven. Sommige optimisten dachten dat de transitie er nu echt zou komen. Dat bleek “wishfull thinking” te zijn. Mensen die de samenhang tussen het heersende economische model, technocratie en klimaatverandering als het grote probleem van die tijd zagen en ook oplossingen aandroegen, stuitten op de taaiheid van het systeem, op de tegenkrachten, op de populistische opstonden en veel macht kregen. In de kern veranderde er dus weinig. Sterker nog: in 2020, 5 jaar na het klimaatakkoord van Parijs, was de CO₂-uitstoot op het hoogste punt ooit sinds het begin van de industriële revolutie. Tot Corona. Dat zette alles op zijn kop. Ineens bleek onze zorg veel belangrijker dan grote winsten voor bedrijven. Al snel na de uitbraak van de pandemie kwamen de eerste voorstellen voor verandering. In eerste instantie nog voorzichtig: bedrijven die een beroep deden op overheden voor steun om de economische crisis door te komen, kregen voorwaarden opgelegd. Voorwaarden die gingen over verduurzaming van bedrijfsprocessen, stoppen met belastingontduiking, lagere bonussen voor management en zo meer. De Europese Commissie zette de Green Deal door. De miljarden die beschikbaar kwamen, werden ingezet voor verduurzaming van bedrijfsprocessen. Overheden gebruikten de verduurzaming van de samenleving en de beweging naar circulair produceren voor het revitaliseren van de economie. Dat alles leidde tot een andere manier van kijken, als het ware een soort ‘mentale bevrijdingsbeweging’, een soort stille revolutie die vooral ging over een andere, houdbare economie en een bijbehorende manier van werken, produceren, consumeren. En omdat dat ook leidde tot anders innoveren, organiseren en ontwikkelen en anders onze talenten inzetten, was de impact ook groot in andere sectoren zoals onderwijs en onderzoek. Al heel snel vonden we zaken die we in het verleden normaal vonden of voor lief namen, abnormaal en leidde “oud” gedrag van bedrijven al snel tot massaal verzet van consumenten. Dat op zijn beurt versterkte het proces van herwaardering van essentiële maatschappelijke sectoren

zoals de zorg en allerlei essentiële basisdiensten (water, schone energie en schoon geproduceerd voedsel). Inmiddels zijn we 10 jaar verder en zijn we hard op weg om onze aarde minder uit te putten, schoner te houden en ook op te ruimen. De verbazing van de eerste weken in Corona-tijd van de prachtige blauwe lucht is inmiddels voorbij. We zijn er aan gewend, net als aan een andere, soberder manier van leven. We vliegen veel minder. We zijn allerlei zaken die we uit het oog verloren waren, gaan herwaarderen. Circulair is het standaard productieconcept geworden. Andere vormen van participatie van aandeelhouders waarin stabiliteit op de lange termijn van een bedrijf voorop staat zijn leidend geworden. Het woord aandeelhouder heeft zijn betekenis weer terug gekregen: het gaat weer om het houden van een aandeel in een bedrijf en niet meer om flitshandel en snelle winsten. De menselijke maat is weer leidend geworden en individualiteit heeft plaatsgemaakt voor gemeenschappelijkheid. In de economie staat waardecreatie centraal met als doel verbondenheid, houdbaarheid en leefbaarheid vanuit de idee dat we met elkaar willen werken aan gemeenschappen, netwerken en verbindingen om zo met elkaar waarde te creëren, die niet ten koste gaat van mens of planeet. Dat is ook zichtbaar in het dagelijks leven. Door het anders bouwen, produceren en consumeren is het leven in de stad eigenlijk heel snel veel aangenamer geworden. De lucht is veel schoner, er is meer groen, zowel tussen, op als in gebouwen en het lijkt wel of het tempo langzamer is geworden. Mensen nemen meer tijd, zo lijkt het, voor alles. En het stikstofvraagstuk, dat in 2019 nog leidde tot enorme protesten van boeren, is min of meer vanzelf “opgelost”. Boeren produceren veel minder vlees en doen dat ook met veel meer respect voor de natuur en de schaarse middelen. Dus een fietstochtje op het platteland is een genot. Vogels alom, allerlei vlindersoorten zijn terug van weg geweest. Kortom: Corona was een grote ramp met grote gevolgen maar is uiteindelijk de uitweg gebleken uit die andere grote crisis waar we ook in zaten.